

Гульсара Каппасова¹, Мейрамгуль Алтыбасарова², Амергалы Бегимтаев³

¹ КЕАҚ Торайғыров Университеті, «Философия және әлеуметтік ғылымдар» кафедрасының қауымдастырылған профессоры, PhD
email: gulsara_k@bk.ru

<https://orcid.org/0000-0002-4656-1861>

² КЕАҚ Торайғыров Университеті, «Философия және әлеуметтік ғылымдар» кафедрасының профессоры, саяси ғылымдарының кандидаты
email: mika_al68@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-0415-339X>

³ КЕАҚ Торайғыров Университеті, Гуманитарлық және әлеуметтік ғылымдар факультетінің деканы, саяси ғылымдарының кандидаты,
email: amergali.begimtaev@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6852-4845>

(Павлодар, Қазақстан)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ ЖЫЛ САЙЫНҒЫ ЖОЛДАУЫ ТУРАЛЫ ҚОҒАМДЫҚ ШІКІРДІ ЗЕРТТЕУ (АЙМАҚТЫҚ АСПЕКТ)

Аңдатпа. Мақала Павлодар облысы тұрғындарының Мемлекет басшысының жыл сайынғы Жолдауына деген көзқарасы мен қабылдауын зерттейді. Қазақстан Президентінің Жолдаулары дәстүрлі түрде мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын айқындайды және алдағы кезеңге стратегиялық басымдықтарды белгілейді. Мақалада Павлодар облысы Ақпарат және қоғамдық даму басқармасы тапсырысы бойынша жүргізілген әлеуметтанулық сауалнаманың деректері талданады, бұл ақпараттандыру деңгейін, сенім дәрежесін және қоғамның айтылған бастамаларға реакциясын анықтайды.

Зерттеу нәтижелері Жолдаудың қоғамдық пікірді қалыптастыруға және азаматтарды мемлекеттік бағдарламаларды іске асыруға қатысуға жұмылдыруға айтарлықтай әсерін көрсетеді. Ақпаратқа қол жетімділікті кеңейту және мемлекеттік бастамаларға деген сенімді нығайту қажеттілігін қоса алғанда, мемлекет пен қоғам арасындағы байланысты жақсарту тетіктері мақалада талқыланады. Зерттеу азаматтарды мемлекеттік басқару және өңірді дамыту процестеріне кеңінен тартуды қамтамасыз ету үшін әртүрлі әлеуметтік топтармен өзара іс-қимылға баса назар аударып, Жолдаулардың тиімділігін және оларды өңірлік деңгейде қабылдауды жақсарту бойынша негізгі ұсынымдарды авторлар ұсынады.

Түйін сөздер: Жолдау, президент, ішкі саясат, мемлекет, аймақ, саяси стратегия.

Гульсара Каппасова, Мейрамгуль Алтыбасарова Амергалы Бегимтаев

ИССЛЕДОВАНИЕ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ О ЕЖЕГОДНОМ ПОСЛАНИИ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН (РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ)

Аннотация. Данная статья исследует восприятие и отношение жителей Павлодарской области к ежегодному Посланию Главы государства. Послания Президента Казахстана традиционно определяют основные направления государственной политики и задают стратегические приоритеты на ближайший период. В статье анализируются данные социологического опроса, проведенного по заказу Управления и информации общественного развития Павлодарской области, чтобы выявить уровень информированности, степень доверия и реакцию граждан на озвученные инициативы.

Результаты исследования демонстрируют значительное влияние Послания на формирование общественного мнения и мобилизацию граждан к участию в реализации государственных программ. Обсуждаются механизмы улучшения коммуникации между государством и обществом, включая необходимость расширения доступа к информации и укрепления доверия к государственным инициативам. Авторы в исследовании выдвигают основные рекомендации по улучшению эффективности Посланий и их восприятия на региональном уровне, с акцентом на взаимодействие с различными социальными группами для обеспечения более широкого вовлечения граждан в процессы государственного управления и развития региона.

Ключевые слова: Послание, президент, внутренняя политика, государство, регион, политическая стратегия.

Gulsara Kappassova, Meiramgul Altybassarova Amergaly Begimtaev PUBLIC OPINION RESEARCH ON THE ANNUAL ADDRESS OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN (REGIONAL ASPECT)

Abstract. This article explores the perception and attitude of residents of the Pavlodar region to the annual Address of the Head of State. The messages of the President of Kazakhstan traditionally define the main directions of state policy and set strategic priorities for the coming period. The article analyzes the data of a sociological survey commissioned by the Department of Public Development and Information of the Pavlodar region in order to identify the level of awareness, the degree of trust and the reaction of citizens to the announced initiatives.

The results of the study demonstrate the significant impact of the Message on the formation of public opinion and the mobilization of citizens to participate in the implementation of government programs. Mechanisms for improving communication between the state and society are discussed, including the

need to expand access to information and strengthen confidence in government initiatives. The authors of the study put forward the main recommendations for improving the effectiveness of Messages and their perception at the regional level, with an emphasis on interaction with various social groups to ensure wider involvement of citizens in the processes of public administration and development of the region

Keywords: *Message, president, internal policy, state, region, political strategy.*

Кіріспе

Президенттердің халыққа ресми үндеу формасы ретіндегі Жолдаулары алғаш рет XIX ғасырда қолданыла бастады. Алайда, бұл құбылыстың тамыры тарихқа, монархтардың өз субъектілеріне жүгіну дәстүрлеріне тереңірек енеді. Алғашқы мысалдардың бірі-АҚШ президенті Джордж Вашингтонның 1790 жылы Конгреске Жолдауы [1], ол кейінгі мемлекет басшылары үшін дәстүрге айналды. Әр түрлі елдерде бұл үндеулер бірнеше форматтар мен мақсаттарға ие болуы мүмкін, бірақ тұтастай алғанда олар азаматтарды маңызды оқиғалар, саяси курстар және әлеуметтік бастамалар туралы ақпараттандыруға қызмет етеді. Алайда, президенттік Жолдаулар пайда болғанға дейін, рухани көшбасшылар маңызды нұсқауларды жеткізу және өзекті мәселелерді шешу үшін осындай үндеулерді қолданды. Мысалы, «The authenticity of the epistle is confirmed by the realities reflected in it of the situation of the parish clergy in Russia in the 16th–17th centuries: the patriarch writes in detail about violations of the liturgy; concerns the question of hired priests; denounces the practice of custom liturgies» [2]. Бұл өзекті мәселелерді шешу және маңызды хабарламаларды жеткізу мақсатында халықтың кең тобына жүгіну тәжірибесінің қазіргі саяси формаларға дейінгі ұзақ тарихы бар екенін көрсетеді.

Президенттік Жолдауларының нысанасы – мемлекеттік секторды реформалаудың, ұйымдастырушылық, реттеушілік және заңнамалық қызметтің бағыттарын белгілеу. Осы мақсатта Жолдаулар тезистері үкіметтің, министрліктердің және жергілікті атқарушы органдардың іс-шаралар жоспары түрінде болады. Осыған байланысты ресейлік құқықтанушысы А.Н. Надин [3], мемлекет басшысының ел парламентіне Жолдауының нәтижелері бойынша қалыптастырған соңғы жылдардағы тапсырмаларын іске асыру тәжірибесін келтіреді. Ал, ғалым В.В. Зубов 10 жыл көлеміндегі Жолдауларды зерттеп қарастырады [4], мұнда мәліметтерді саяси-құқықтық жағынан бағалайды.

Павлодар облысы тұрғындарының Мемлекет басшысының жыл сайынғы Жолдауына қатынасын және оны жүзеге асыруға қатысу дәрежесін анықтау мақсатында КЕАҚ «Торайғыров университеті» 2023 жылы Павлодар облысы Ақпарат және қоғамдық даму басқармасы тапсырысы бойынша әлеуметтанулық зерттеу жүргізді. Осы жарияланым аясында зерттеудің негізгі қорытындыларын объективті түрде ұсынуға әрекет жасалды.

Зерттеу әдістері

Мақалада зерттеудің саясаттану әдістері қолданылады: жүйелік, институционалдық, социологиялық, құрылымдық-функционалдық және статистикалық әдістер.

Зерттеу нәтижелері және талқылау

Қазақстан Президентінің Жолдауларының әрқайсысы белгілі бір кезеңдегі елдегі жағдайды, негізгі ішкі саяси және сыртқы саяси міндеттерді талдауды қамтиды, оларды шешу қазіргі уақытта ғана емес, болашақта да өзекті. Жағдайға байланысты елдегі істер бойынша Президент билік органдарының мұқият назар аударуы мен жедел реакциясы қажет болатын салалар мен бағыттарды анықтайды. Қазақстан Республикасы Конституциясының кепілі бола отырып, Президент өз Жолдауларында елдің дамуын, басым бағыттарды айқындайды.

Мемлекет басшысының өз халқына үндеуі кез-келген мемлекетте әрдайым маңызды саяси оқиға болып табылады. Осылайша, 2023 жылдың 1 қыркүйегінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына жаңа Жолдауын жариялады. Бұл елдің дамуын қорытындылап қана қоймай, оның одан әрі дамуының негізгі бағыттарын, жетекші саяси күштердің орналасуын анықтайтын мағыналы құжаттардың бірі. Жолдау саяси маусымның басталуына байланысты маңызды оқиғалардың бірі болып табылады.

Жолдау бойынша әлеуметтанулық зерттеу Павлодар облысы тұрғындарының Мемлекет басшысының жыл сайынғы Жолдауына қатынасын бағалау мақсатында, және келесі міндеттерді орындауды ескере отырып, оларды жүзеге асыруға қатысуға дайын болуын зерттеуге бағытталған:

- облыс халқының өмір сүру деңгейін анықтау;
- облыс халқының мемлекет Басшысының жыл сайынғы жолдауы туралы хабардар болу дәрежесін және дереккөздерін бағалау;
- Мемлекет басшысының жыл сайынғы жолдауын хабардар етуде, насихаттауда және жүзеге асыруда жергілікті атқарушы органдардың қатысуын бағалау;
- халықтың Мемлекет басшысының жыл сайынғы жолдауының негізгі бағыттарын жүзеге асыруға қатысуын бағалау.

Ұсынылатын болжам: Мемлекет басшысының жыл сайынғы жолдауының негізгі бағыттарын жүзеге асыру үшін Павлодар облысында ыңғайлы әлеуметтік-экономикалық жағдай орнаған.

Іріктемені сипаттау бойынша, басты жиынтық ретінде зерттелетін аумақта тұрақты тұрып жатқан, облыстың 18 жастан асқан ересек халқының барлығы таңдалып алынды. Сауалнама стандартталған «face-to-face» сұхбат әдісі арқылы жүргізілді. Пайдаланылған құралдар: сауалнама – сұрау парағы.

Зерттеуде бағыттық кездейсоқ квоталы іріктеме пайдаланылды. Пікіртерімнің іріктемелі жиынтығы 1000 респондентті құрады. Респонденттерді таңдап алу берілген квоталарға сәйкес жүргізілді. Жынысы,

жасы, білім деңгейі мен ұлты бойынша байланыс квотасы қолданылды.

Әлем біздің көз алдымызда өзгеруде және Қазақстан әлемдік қоғамдастықтың бөлігі бола отырып, жаһандық процестерден тыс қала алмайды. Жаңа уақыт жаңа сын-қатерлерді, жаңа міндеттерді және сәйкесінше жаңа әрекеттерді тағайындайды. Біз қаласақ та, қаламасақ та, біз өткен жол бойында қол жеткізілген нәтижелерді талдауға және бағалауға тырысамыз.

Мемлекет басшысы өзінің президенттігінің алғашқы күндерінен бастап маңызды әлеуметтік-экономикалық мәселелер, шағын және орта бизнес пен цифрлық экономиканы дамыту жөніндегі шараларды қамти отырып, саяси қайта құрудың негізгі бағыттарын айқындады; мемлекеттік бағдарламаларды іске асыруда көрініс тапқан және Қазақстан халқы оң қабылдаған медициналық қызметтер мен білім беру сапасын қамтамасыз ету.

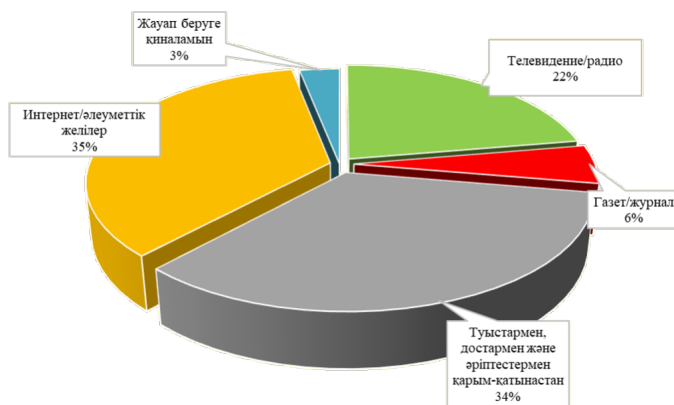
Конституцияға сәйкес Қазақстан Республикасының Президенті, халқына мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттары туралы жыл сайын Жолдау арнайды [5].

Президенттің кезекті Жолдауын жариялау қазақстандық қоғам өмірінде саяси дәстүрге айналғандықтан, Павлодар облысының тұрғындары маңызды саяси құбылыс туралы біледі және қазіргі Президенттің сөзіне сөзсіз қызығушылық танытады.

Президенттің Қазақстан халқына Жолдауын түсіндіру және насихаттау бойынша саяси партиялардың, жергілікті атқарушы органдардың, облыстың қоғамдық ұйымдарының белсенді жұмысын атап өту қажет.

Зерттеу нәтижелері Павлодар облысы тұрғындарының Президенттің Қазақстан халқына Жолдауына деген қызығушылығының жеткілікті жоғары деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Осыған байланысты халықты Президент Жолдауы туралы ақпараттандыру көздеріне қатысты сұрақ орынды болып қалыптасты.

1-диаграмма. Президент Жолдауы шыққаны жайлы қандай дереккөздерден білесіз? Сұрақ бойынша жауаптарды тарату

Мемлекет басшысының Жолдауынан кейін біраз уақыт өткеніне қарамастан, сауалнама Жолдауда айтылған негізгі идеялармен халықтың жоғары деңгейдегі хабардарлығы мен қызығушылығын анықтады. Респонденттердің басым көпшілігі қандай-да бір түрде оның мазмұны туралы хабардар. Сауалнама жүргізілген кезде респонденттердің кем дегенде жартысы толық немесе ішінара құжаттың негізгі ережелерімен танысуға үлгерді. Қазақстандықтар Жолдаудың мазмұнын жоғары бағалады.

Сонымен бірге респонденттер Президенттің жыл сайынғы Жолдауының шығуы туралы білетін негізгі ақпарат көздері: Интернет/әлеуметтік желілер – 35%, туыстармен, достармен және әріптестермен қарым-қатынастан – 34%, теледидарлар – 22% [6, 8].

Павлодар облысының тұрғындары Жолдаулардың жариялану фактісі туралы біліп қана қоймай, оның мазмұнымен танысады. Респонденттердің әрбір үшінші бөлігі Мемлекет басшысының сөйлеген сөздерін тамашалады, оқыды немесе тыңдады. Жалпы алғанда, респонденттердің 80% -ы сол немесе басқа деңгейде, 2023 жылдың 1 қыркүйегінде Мемлекет басшысының Қазақстан халқына Жолдау жолдағандығы туралы хабардар етті.

Сауалнама нәтижелері бойынша респонденттердің 45,8%-ы Жолдауда жеке өздерін алаңдататын мәселелер бар екенін атап өтті [6, 9]. Респонденттердің бұл санаты Жолдауды оң бағалады. Респонденттердің Қазақстан халқына Жолдауынан не көбірек есінде қалғаны туралы ашық сұраққа берген жауаптары Президенттің халықтың әл-ауқатын сақтау мен арттыру, халықтың жұмыспен қамтылуы мен кірістерін сақтау жөніндегі міндеттердің басымдығы туралы бастамалары қазақстандықтар арасында ең үлкен жауап тапқанын көрсетті.

2-диаграмма. Сіздің Президенттің жыл сайынғы Жолдауына қатынасыңыз қандай? Сұрақ бойынша жауаптарды тарату

Ал, Беларусь Республикасының сарапшысы Э.Северин Былай дейді «Жолдау мемлекеттік билік органдары қызметінің реңін белгілейді, сыртқы және ішкі саясат ережелерін іске асыруға баса назар аударады, қоғамдық дискурсқа, мемлекеттің жаңаруына серпін береді» [7]. Осылайша, Жолдау стратегиялық құжат қана емес, сонымен қатар мемлекеттің алдағы кезеңге

арналған даму векторын айқындайтын саяси және қоғамдық күн тәртібін қалыптастырудың қуатты құралы болып табылады

«Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» Жолдаумен [8] танысқан респонденттердің басым көпшілігінің пікірінше, бұл халықтың өмір сүру сапасы мен әл-ауқатын жақсарту үшін қажетті шаралар айтылған. Дәл осы шаралар халықтың әр түрлі топтарында резонанс тудырды.

Атап айтқанда, сауалнамаға қатысқандардың үштен бірінен астамы ең төменгі жалақы мөлшерін (әлеуметтік блок) ұлғайту жөніндегі шараларды, сондай-ақ салаларында инновациялық шешімдер бірінші орынға шығатын кәсіпкерлерді, фермерлер мен өнеркәсіпшілерді, ал болжамдарда салаларды дамытудың кешенді пайымын есте сақтап, мақұлдайды.

Әрбір оныншы респондент Қазақстанның экономикалық даму стратегиясының негізінде азаматтарымыздың мүдделері мен қажеттіліктері болатынын, яғни ол барынша адам орталықтандырылатынын атап өтті.

3-диаграмма. Сіздің көзқарасыңыз бойынша Жолдаудың қай тарауы маңызды? Сұрақ бойынша жауаптарды тарату

Жолдауда қоғам қажеттіліктеріне жауаптар айтылды. Алыс көкжиектерді көздейтіндер, мүмкін, олардың сұраныстарының жауабын да естіген шығар, кем дегенде оларды есту үшін көп нәрсе жасалды. Бұдан былай көп нәрсе бүкіл қоғамның саяси еркі мен жауапкершілігіне байланысты болады.

Ағымдағы сұрақтарға жауаптардан басқа, 2023 жылғы Жолдау елдің экономикалық дамуының кешенді тәсілін, алдағы жылдарға деген көзқарасын білдіреді. Дегенменде, респонденттердің пікірінше, экономика саласы – 26,1% және ауыл шаруашылық саласы дамуы – 21,6% ең шынайы болып табылады, АЭС (атом электр станцияларын) салу қажеттілігін – 11,8% қолдайды. Ал, көліктік-логистикалық потенциалын респонденттердің 8,1%-ы бағаламайды [6, 11].

Респонденттердің пікірінше, экономикалық жағдай жақсарған сайын әлеуметтік саясаттағы өзгерістер шынайы болуы мүмкін.

Елдің жаңа экономикалық бағытының айқындаушы принциптері әділдік, инклюзивтілік және прагматизм болмақ.

4-диаграмма. Сіздің көзқарасыңыз бойынша Жолдаудың қай тарауы маңызды? Сұрақ бойынша жауаптарды тарату

Тапсырмалардың көпшілігі алдағы үш жылда шешілуі керек, кейбіреулері басқа нақты мерзімдерге ие болады. Мемлекет басшысы ең басты міндет – елдің экономикалық өзін-өзі қамтамасыз етуі деп санайды. Осыған байланысты Үкіметке бірқатар тапсырмалар берілді, оның ішінде сатып алу мен оның жергілікті үлес салмағын реттеу, сирек жер металдарын өндіру, геологиялық барлау және т.б. Сонымен, «Сіздің көзқарасыңыз бойынша Жолдаудың қай ережелері шындыққа жанасады?» деген сауалнамаға жауап бере отырып, респонденттердің басым бөлігі – 57,8% «Иә, жартылай» нұсқасын атап өтті, Президент жоспарының жүзеге асатынына сенімді – респонденттердің 22,4%, күмән келтірді – 6,4%, бұл мүмкін емес деп санайды – 6,9%, Жауап беруге қиналатын - 3,5% респонденттері, басқа нұсқаны респонденттердің 0,4% таңдады, мұнда келесі пікірлер кездеседі: «егер соғыс болмаса», «егер табиғи апаттар кедергі жасамаса», «біз мұны Құдайдың қолында деп есептейміз» [6, 11].

Сауалнамаға қатысқандардың көпшілігінің жауаптары Президенттің Жолдауда айтылған жоспарларын жүзеге асыру мүмкіндігі туралы келіседі.

Реформаның алдыңғы кезеңдерінде қойылған міндеттерді шешуде қол жеткізілген нәтижелер мен табыстарды айта отырып, Мемлекет басшысы өткізілген мүмкіндіктерге, жіберілген қателіктерге назар аударып, ұлттық экономиканың теңгерімді, әртараптандырылған салалық құрылымын құрудың нақты жолдарын атады.

Жолдауда көтерілген мәселелердің барлығы әрбір қазақстандық үшін өзекті және маңызды болып қана қоймай, бүгін де, қазір де өте қажет. Оларды тез және тиімді шешу керек.

Президент сөзінің негізгі бағыты IT-қызметтері, инновациялық құрылым, жасыл экономика, «креативтілер», елдік бюджеттеу, салық есептілігі, зияткерлік меншікті қорғау және елдің толыққанды өмір сүруіне қажетті т.б.

Үстіміздегі жылы Жолдауда («step by step») ел экономикасын реформалау стратегиясын үдемелі түрде жалғастыруда, отандық өндірісті қолдау, ресурстық базаны дамыту платформаларын кеңейту, жоғары қайта бөлу

өнімдерін өндіру кластерлерін құру мәселелері егжей-тегжейлі қаралып, міндеттері қойылды. Ел президенті Қ.К. Тоқаев жаңа Жолдауында әділ Қазақстанның экономикалық бағытын стратегиялық тұрғыдан айқындады.

Жолдаудың ережелерін танымал етуде жергілікті атқарушы органдар маңызды рөл атқарады. Мемлекеттік саясатты жүзеге асыру барысында саяси институттарға, Үкіметке, жалпы билікке сенім қалыптасады. Саяси сенім әрқашан билік мәселесіне қатысты, ол адамдардың мемлекеттік құрылымдардың құрылымы мен қызметіне қатынасын көрсетеді, бұқаралық көңіл-күйдің сипаттамасына айналады.

Респонденттер басым бөлігі жергілікті атқарушы органдар Жолдау идеяларын насихаттау бойынша жеткілікті үлкен жұмыс жүргізіп жатыр деп есептеуге бейім.

Насихаттау және түсіндіру жұмыстарының түрлері әр түрлі, Президенттің Жолдауын талқылау бойынша бұқаралық іс-шаралар облыстың барлық өңірлерінде өткізілді. Сондықтан респонденттердің 14,8%-ы үгіт-насихат топтарымен кездесуге қатыса алды. Әлеуметтік желілер арқылы насихаттау, орталық және аймақтық теледидар арқылы хабарлар өткізу, билбордтар, плакаттар, БАҚ арқылы көрнекі үгіт жүргізу, үгіт-насихат топтарының құрамында кездесулер ұйымдастыру сияқты түрлі нысандар пайдаланылды [6, 14].

Сонымен қатар, әрине, елде болып жатқан маңызды оқиғаларды насихаттауда орталық және аймақтық теледидардың оң рөлін атап өту қажет.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың Жолдауында экономиканы одан әрі әртараптандыру, халықтың әл-ауқатын арттыру мәселелеріне ерекше назар аударылды.

Өткен кезеңде елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайындағы үлкен өзгерістер атап өтілді. Сонымен қатар, Президент шектеулі ресурстар үшін әлемдік ауқымдағы бәсекелестіктің күшеюін, IT-технологиялардың, жасанды интеллекттің және т.б. дамуын атап өтті.

Биылғы Жолдау қоғамдық қатынастардың барлық салаларындағы өзекті мәселелер мен шешімдерді алға қойған құқықтық салаға ерекше мән беретін мазмұнды, стратегиялық, әлеуметтік, көлемді Жолдаулардың бірі болып табылады. Мұның бәрі ұлттық қауіпсіздік мәселелеріне қатысты.

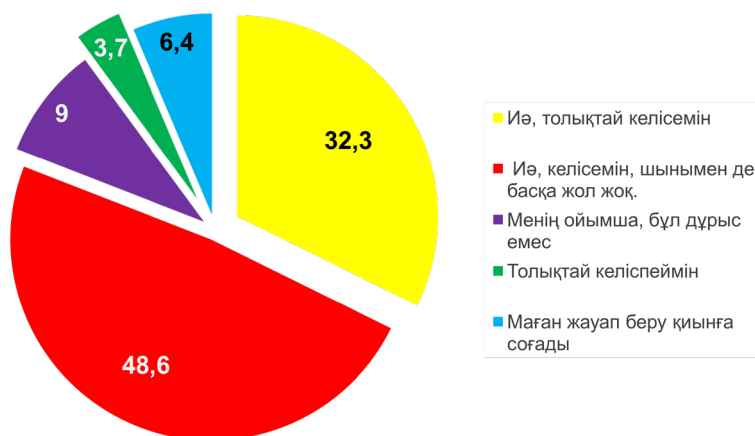
Жолдауда көптеген міндеттер қойылды, халықты толғандыратын өзекті тақырыптардың барлығы – АЭС құрылысы, инновациялық экономика, әлеуметтік мәселелер, ауыл шаруашылығы өнімдері, өнеркәсіпшілер мен фермерлер, т.б. Оның үстіне, өткен жылдардағыдай емес, биылғы жылы анау-мынау деңгейге жету, анау-мынау көрсеткішке жету жайдан-жай қойылған жоқ. Барлық дерлік тапсырмалар үшін біз өз мақсаттарымызға қалай, не арқылы, қандай құралдар арқылы, қандай шектеулер, құжаттар немесе заңдар арқылы қол жеткіземіз деген нақты рецепт бар.

«Әділетті Қазақстан – Адал азамат» ұлттық құрылтайының отырысында ел Президенті Қ.К. Тоқаев әділ Қазақстанды құру – бүкіл қоғамның міндеті екенін, ол үшін жеке және қоғамдық құндылықтар мен мінез-құлық үлгілерін жаңғырту, халықтың дүниетанымы өзгергенін атап өтті

[9]. Осылайша, Қазақстан халқының алдында жүргізіліп жатқан саяси және экономикалық реформаларды қоғамдағы терең әлеуметтік-мәдени өзгерістермен ұштастыру міндеті тұр.

Мәселен, сауалнамаға қатысқандардың 32,3%-ы Президент Қ. Тоқаевтың «Сіз Жолдаудың осы үзіндісімен келісесіз бе? «Ешкім де сырттан келіп, Қазақстанды көркейтіп жібермейді. Халқымыз осындай дағдарыс кезінде біртұтас болуы керек. Басқа жол жоқ», 48,6% басқа нұсқа жоқ деп санайды. Алайда, 9% бұл дұрыс емес деп санайды, респонденттердің 3,7%-ы үзіндімен мүлдем келіспейді [6, 18].

5-диаграмма. Сіз Жолдаудың осы үзіндісімен келісесіз бе?
«Ешкім де сырттан келіп, Қазақстанды көркейтіп жібермейді.
Халқымыз осындай дағдарыс кезінде біртұтас болуы керек.
Басқа жол жоқ». Сұрақ бойынша жауаптарды тарату

Диаграммадан көріп отырғанымыздай, сауалнамаға қатысқандардың басым көпшілігі басқа нұсқаны көрмейді, олар Жолдаудың үзіндісімен толық келіседі, бірлік пен ұйымшылдықты сақтауға дайын, сондай-ақ ешкім сырттан келіп, Қазақстанды үздік етпейтіндігімен, яғни қоғам Президент қойған міндеттерді шешуге белсенді түрде араласады. Осы кезде, ғалым Еркін Тұқымовтің келесі көзқарасы өте қызықты: «... біздің қоғамның бір бөлігі, аз болса да, жаңғыртудан өтіп, постматериалистік құндылықтарға негізделгенін көреміз. Негізінен бұл жоғары білімді, орта және одан жоғары орта тапқа жататын ірі қалалардың тұрғындары. Олардың аздығы әдетте азаматтық белсенділікпен және еркіндікке ұмтылумен өтеледі, дәл солар көбінесе демократияландыру бағытындағы бейбіт өзгерістердің қозғаушы күші болады» [10]. Бұл пікір халықтың осы тобының мемлекеттік саясатты бағалаудағы маңыздылығын көрсетеді. Бұл зерттеудің практикалық маңыздылығын, атап айтқанда мемлекеттік саясатты жетілдіру бағыттарын анықтауды көрсетеді.

Қазақстан Президенті жариялаған Жолдау біздің қоғамның барлық топтарына арналғандықтан, аз адамды бей-жай қалдырды. Өйткені, ел

халқы жақын арада біздің халқымызға Әділетті Қазақстан салу жолында не күтетінін білгісі келетіні жасырын емес. Павлодар облысының халқы үшін жыл сайынғы Жолдаулардың мазмұны (78,6%) маңызды екенін айқын көрсетеді. Осылайша, өтініш тыңдалып, саналы түрде қабылданды. Бірақ, екіншіше орай, сауалнамаға қатысқандардың 14,8%-ы маңызды емес, респонденттердің 6,6%-ы жауап беруде қиындықтарға тап болды [6, 20]. Дәл осы респонденттер құзыретті тұлғалардың көмегімен хабарды нақтылау мақсатында егжей-тегжейлі талдауға ниет білдірді, мүмкін бұл қажеттілік, және егжей-тегжейлі түсіндіруден кейін респонденттерге жауап беру қиын болмайды және олар үшін Жолдаудың мәні маңызды болады. Мүмкін, дәл осы бағытқа мұқият назар аударудың мағынасы бар шығар.

Павлодар облысы тұрғындарының Мемлекет басшысының жыл сайынғы Жолдауына деген көзқарасын анықтау мақсатында жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша келесі ұсыныстарды шағын бөлігің ұсынамыз:

1. Ішкі саясат пен халықаралық өмірдің өзекті жаңалықтары туралы аудиторияны хабардар ету үшін облыс тұрғындарымен тұрақты негізде саяси ақпарат жүргізу.

2. Респонденттердің қызығушылығын (71%) назарға алып, Президенттің жыл сайынғы Жолдауларының негізгі тармақтарын егжей-тегжейлі түсіндіру бойынша жұмысты ұлғайту, сонымен қатар мемлекеттің маңызды стратегиялық міндеттерін жариялау бойынша жұмысты арттыру қажет.

3. Өңірдің уәкілетті мемлекеттік органдары Павлодар облысының аумағын дамытудың 2021-2025 жылдарға арналған бағдарламасын SWOT талдауына сүйене отырып, Бағдарламада баса айтылған және осы зерттеу барысында анықталған әлсіз жактарын еңсеру жөніндегі іс-шаралардың нақты жоспарын әзірлесін.

4. Облыс халқының саяси сауаттылығын және танымалдылығын арттыру мақсатында уәкілетті органдар жастар секторына, оқу орындарының студенттеріне (саясаттанушыларға, мәдениеттанушыларға, тарихшыларға т.б.), белсенді ұзақ өмір сүру орталығына және т. б. жүгініп Мемлекет басшысының TikTok типі бойынша жыл сайынғы Жолдаулары туралы қысқаша роликтер жасауға назар аударылсын.

Қорытынды

Сауалнамаға қатысқан респонденттер Мемлекет басшысының 2023 жылы 1 қыркүйекте жеткізген «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» жыл сайынғы Жолдауына Павлодар облысы тұрғындарының көзқарасын анықтау мақсатында сауалнаманың бірқатар сұрақтарына жауап берді. Бұл оны жүзеге асыру қазақстандықтардың өмірінің маңызды бағыттарын реформалау жолындағы батыл және сенімді қадамдарға айналады деп санайтын сарапшылар арасында кең резонанс тудырды.

Жолдаумен танысқан респонденттердің басым көпшілігінің пікірінше, бұл халықтың өмір сүру сапасы мен әл-ауқатын жақсарту үшін қажетті шараларды ескерді. Атап айтқанда, сұралғандардың үштен бірінен астамы ең төменгі жалақы мөлшерін (элеуметтік блок) ұлғайту, агроөнеркәсіптік

кешенді одан әрі дамыту жөніндегі шараларды есте сақтап, мақұлдайды, энергетика саласын дамытуға, протекционистік саясатты жүргізу қажеттілігіне басымдық берілді.

Әрбір оныншы респондент тұрғын үйдің қол жетімділігін қамтамасыз ету шараларын атап өтті, олар әсіресе қала тұрғындары арасында сұранысқа ие. Жас буын жастарды және отбасы институтын жан-жақты қолдау шараларын оң қабылдады. Қазақстан халқы Жолдаудың айтылған шараларын бірінші кезекте іске асыру қажеттігін қолдап қана қоймай, ерекше атап өтеді.

Әлеуметтік салаға назар аудару әрқашан түсінікті – Денсаулық сақтау және медицина (61%), білім беру саласы (29,9%) Павлодар өңірі тұрғындарының назарын аударады [6, 25].

Біздің мемлекетіміздің ұлттық экономикасы үшін аса маңызды міндеттердің бірі – жоғары технологиялық өндірісті дамытуға назар аударғымыз келеді. Ұлттық экономиканы дамытудың барлық негізгі көрсеткіштері (35,8%) өнеркәсіп салаларындағы өндірістің технологиялық деңгейіне тікелей байланысты.

Аймақ тұрғындарын алаңдататын факторлар да анықталады, мысалы, қажетті тауарлар бағасының өсуі; коммуналдық қызметтерге тарифтердің өсуі; жалақының өсуіне қарамастан кірістердің төмендеуі. Мүмкін, дәл осы бағытқа мұқият назар аударудың мағынасы бар шығар.

Зерттеу нәтижелерін қорытындылай келе, зерттеудің гипотезасы расталды деп айтуға болады: Павлодар облысында Мемлекет басшысының Жолдауында ұсынылған іс-шараларды жүзеге асыру үшін орташа қолайлы әлеуметтік-экономикалық жағдай.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Washington G., Annual Message to Congress. State of the Union address. [Электрондық ресурсы]. Url:<https://teachingamericanhistory.org/document/second-annual-message/> (қаралған күні 10.09.2024)
2. Savelyeva N. A Newly Discovered Epistle of Patriarch Hermogenes to Priests and Laity. Вестник Санкт-Петербургского университета Т.69. С.209-232. 2024. [Электрондық ресурсы]. // Url:<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85192732887&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sot=b&sdt=b&s=TITLE-ABS-KEY%28D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%29&sessionSearchId=3069f45387f9d1a0ddd6ab85cd4182f2&relpos=1> (қаралған күні 10.09.2024)
3. Надин А.Н. Роль Посланий президента Российской Федерации федеральному собранию и их влияние на материальную конституцию государства // Вопросы российской юстиции. Право. 2021.
4. Zubov B.V. Политической и юридическое в феномене послания президента РФ федеральному собранию в разрезе 2011-2021 гг. // Власть. 2021.
5. Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995жыл 30 тамыз қабылданған. Алматы: Жеты Жарғы. – 2012 ж. – 96 б.
6. Мемлекет басшысының жыл сайынғы жолдауына Павлодар облысы тұрғындарының қатынасын анықтау. Әлеуметтік зерттеу қорытындысы бойынша талдау баяндамасы. КЕАҚ Торайғыров университеті. Павлодар, 2023.
7. Северин Э. Эксперт: Послание Президента - уникальная белорусская модель политической коммуникации [Электрондық ресурсы]. Url:<https://belta.by/society/>

view/ekspert-poslanie-prezidenta-unikalnaja-belorusskaja-model-politicheskoy-kommunikatsii-558838-2023/ (қаралған күні 10.09.2024)

8. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы [Электрондық ресурс]. Url:<https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-adiletti-kazakstannyn-ekonomikalyk-bagdary-atty-kazakstan-halkyna-zholdauy-18333> (қаралған күні 10.09.2024)

9. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзі. Url:<https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-ulttyk-kuryltaydyn-adiletti-kazakstan-adal-azamat-atty-ekinshi-otyrysynda-soylegen-sozi-1752959> (қаралған күні 10.09.2024)

10. Тұқымов Е. Модернизациялық үдерістер мен құндылықтардың өзгеруінің өзара әсер ету факторлары: шетелдік тәжірибені талдау және Қазақстан // Қоғам және дәуір. Т. 84. № 4. – 2024. 76-91 б.

REFERENCES:

1. Washington G., Annual Message to Congress. State of the Union address. [Elektronдық resurs]. – Url:<https://teachingamericanhistory.org/document/second-annual-message/> (accessed: 10.09.2024)
2. Savelyeva N. A Newly Discovered Epistle of Patriarch Hermogenes to Priests and Laity. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta T.69. S.209-232. 2024. // Url:<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85192732887&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sot=b&sdt=b&s=TITLE-ABS-KEY%28D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%29&sessionSearchId=3069f45387f9d1a0ddd6ab85cd4182f2&relpos=1> (accessed: 10.09.2024)
3. Nadin A.N. Rol Poslanij prezidenta Rossijskoj Federacii federal'nomu sobraniyu i ih vliyanie na material'nyu konstituciyu gosudarstva [The Role of the Addresses of the President of the Russian Federation to the Federal Assembly and their] Impact on the Material Constitution of the State // Issues of Russian Justice. Law. 2021.
4. Zubov V.V. Politicheskoy i yuridicheskoe v fenomene poslaniya prezidenta RF federal'nomu sobraniyu v razreze 2011-2021 gg. [Political and legal aspects in the phenomenon of the Russian President's address to the Federal Assembly in the context of 2011-2021] // Vlast'. 2021.
5. Kazakhstan Respublikasynyn Konstituciyasy. 1995zhyl 30 tamyz kaby'ldangan [Constitution of the Republic of Kazakhstan. Adopted on August 30, 1995. Almaty: Zhety Zhargy. – 2012 – 96 p.
6. Memleket basshysynyn zhyl sajyngy zholdauyna Pavlodar oblysy tyrgyndarynyn katynasyn anyktau. Aleumettik zertteu korytyndysy boiynsha taldau bayandamasy [Determining the attitude of the population of Pavlodar region to the annual address of the Head of State. Analytical report based on the results of a social survey]. Toraigrov University of the Republic of Kazakhstan. Pavlodar, 2023.
7. Severin E. Ekspert: Poslanie Prezidenta - unikal'naya belorusskaya model' politicheskoy kommunikacii [Expert: The President's Address is a Unique Belarusian Model of Political Communication]. – Kiru rezhimi : <https://belta.by/society/view/ekspert-poslanie-prezidenta-unikalnaja-belorusskaja-model-politicheskoy-kommunikatsii-558838-2023/> (accessed: 10.09.2024)
8. Memleket basshysy Kasym-Zhomart Tokaevty-n «Adiletti Kazakstannyn ekonomikalyk bagdary» atty Kazakstan xalkyna Zholdauy [President Kassym-Jomart Tokayev's State of the Nation Address "Economic course of a Just Kazakhstan"] // Url:<https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-adiletti-kazakstannyn-ekonomikalyk-bagdary-atty-kazakstan-halkyna-zholdauy-18333> (accessed: 10.09.2024)
9. Memleket basshysy Kasym-Zhomart Tokaevty-n Yltyk kuryltaidyn «Adiletti Kazakstan – Adal azamat» atty ekinshi otyrysynda soilegen sozi [Speech by Head of State Kassym-Jomart Tokayev at the second session of the National Congress entitled "Just Kazakhstan – Fair Citizen"] <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-ulttyk-kuryltaydyn-adiletti-kazakstan-adal-azamat-atty-ekinshi-otyrysynda-soylegen-sozi-1752959> (accessed: 10.09.2024)
10. Tykymov Y. Modernizaciya'lyk yderister men kyndylyktardyn ozgeruinin ozara aser etu faktorlary: sheteldik tazhibeni taldau jane Kazakstan [Factors influencing the interaction of modernization processes and changes in values: analysis of foreign experience and Kazakhstan] // Qogam jane dauir T. 84. № 4. – 2024. 76-91 b.